

Wizyta we Francji przedstawicieli polskich partnerów projektu „Zielona instytucja kultury” dofinansowanego ze środków Programu Erasmus+ (Côtes-d’Armor, 20-24.03.2023)

W dniach 20-24 marca 2023 r. przedstawiciele polskich instytucji partnerskich projektu #ZielonaInstytucjaKultury wzięli udział w wizycie studyjnej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Rich’ess. Podczas wizyty odbyły się spotkania i rozmowy z lokalnymi instytucjami i organizacjami, które zajmują się kulturą, działalnością artystyczną, dziedzictwem kulturowym i zrównoważonym rozwojem w kulturze. Dodatkowo, partnerzy projektu dokonali ewaluacji dotychczas osiągniętych rezultatów projektu oraz ustalili priorytety na kolejne miesiące współpracy.

1. Lokalna fabryka wyrobów cukierniczych “Brieuc” w Yffiniac. Uczestnicy wizyty zapoznani zostali z ideą przedsiębiorstwa dbającego o zrównoważony rozwój poprzez używanie do swojej produkcji tylko regionalnych, sprawdzonych produktów, dbanie o dziedzictwo lokalne i równościowe traktowanie pracowników. Był to doskonały przykład przedsiębiorstwa, które troszcząc się o środowisko, w którym funkcjonuje i dbając o lokalne zasoby, zrobiło z tych wartości swoje sztandarowe atuty i zbudowało markę rozpoznawalną w całej Bretanii.
2. **Le pôle culturel le Patio** (pl. strefa kultury le Patio) w miejscowości Yffiniac, w której swoją działalność prowadzi m.in. mediateka, wchodząca w skład sieci mediotek Zatoki Saint-Brieuc (fr. **Réseau des Médiathèques de la Baie**). Spotkanie rozpoczęło się od rozmowy z wicemercerem Yffiniac, który przedstawił pracowników biblioteki oraz ramowy program spotkania. Następnie głos zabrały przedstawicielki urzędu aglomeracji Saint-Brieuc zajmujące się zarządzaniem siecią 31 bibliotek publicznych funkcjonujących na terenie aglomeracji. W sieci pracuje 220 bibliotekarzy, z czego 100 to wolontariusze. Opiekują się oni kolekcją ponad 700 tys. dokumentów, obsługując 24 tys. czytelników wypożyczających ponad 1 mln materiałów rocznie. Sieć bibliotek aglomeracji Saint-Brieuc ma cztery wspólne cele działania: wspólny katalog biblioteczny i zasady udostępniania zasobów z jedną kartą biblioteczną dla wszystkich placówek, troska o osoby ze szczególnymi potrzebami, opracowanie wspólnej strategii rozwoju czytelnictwa, zrównoważony rozwój.

Francja dopiero od 21.12.2021 roku posiada swoją *Ustawę o bibliotekach publicznych*. Tym bardziej więc wartym zauważenia jest program aglomeracji Saint-Brieuc „Czytajmy 2032” (fr. “Lisons 2032”). Profesjonalna, stworzona przy pomocy specjalistów i badaczy strategia rozwoju czytelnictwa. Proces jej tworzenia zajął ponad 9 miesięcy, podczas których przebadano ponad 1500 osób i sformułowano 4 główne wyzwania stojące przed bibliotekami: dywersyfikacja działań poszczególnych bibliotek, by stanowiły w ramach sieci jedną komplementarną całość, współdzielenie się dobrymi praktykami, ułatwienie odbiorcom dostępu do usług oraz wsparcie mieszkańców w transformacji cyfrowej, społecznej i ekologicznej.

Wprowadzenie przez biblioteki „zielonych działań” było naturalną odpowiedzią na powstałą w aglomeracji (samorządzie) strategię związaną z ochroną środowiska. Takie strategie powstają we Francji mocą ustawy, która nakłada na samorządy obowiązek zaplanowania celów, działań i wskaźników zmierzających do ochrony planety przed zmianami klimatu.

Jednym z najbardziej znaczących przykładów działań zrealizowanych przez tutejsze biblioteki związanych z promocją postaw ekologicznych, było przygotowanie i zaprezentowanie wystawy edukacyjnej pt. „**Hopes: inny świat jest możliwy**” autorstwa Yannicka Mongeta, aktywisty, ekologa i pisarza. Wystawa (grafiki na płótnach) składa się z 3 komplementarnych części, które

mogą być prezentowane osobno: zagrożenia, jak będzie wyglądał świat bez człowieka, rozwiązania i nadzieje dla świata. Spotkała się z tak dużym zainteresowaniem publiczności, że zdecydowano, by cały 2023 rok w bibliotekach na terenie aglomeracji Saint-Brieuc poświęcić działaniom ekologicznym. Program działań opiera się na wspólnie wypracowanych propozycjach, w ramach których np. zorganizowano szkolenia dla bibliotekarzy nt. jak rozmawiać z użytkownikami o dostosowywaniu się do zmian klimatycznych, jak dobierać literaturę ekologiczną, jak ograniczać zużycie plastiku w bibliotekach, w tym zachęcano do rezygnacji z okładania zbiorów bibliotecznych plastikowymi okładkami i przekazywania wycofywanych zasobów do instytucji charytatywnych.

Ciekawym przykładem pokazującym współpracę podmiotów na różnych szczeblach administracyjnych w celu realizacji idei zrównoważonego rozwoju jest zatrudnianie w bibliotekach samorządowych tzw. edukatorów cyfrowych finansowanych przez państwo. Ich program działań ma pomóc w wyrównywaniu szans i przeciwdziałać wykluczeniu cyfrowemu. W mediatece w Yffiniac dzięki temu odbyły się m.in. zajęcia rozpoznawania lokalnej roślinności za pomocą aplikacji mobilnych.

3. Biblioteka społeczna **“Booki”** w Saint-Brieuc. Nazwa organizacji dla polskiego odbiorcy może być myląca, bowiem kryje się pod nią właściwie nie biblioteka a księgarnia internetowa. Trafiają tu książki z całego obszaru departamentu Côtes d’Armor – z bibliotek, innych księgarni, od prywatnych właścicieli i instytucji. Otrzymują tu drugie życie – zostają opisane w katalogu przez przeszkolonych w tym celu pracowników i trafiają na aukcje regionalne i zagraniczne. Działalność ta jest doskonałym przykładem myślenia o zrównoważonym rozwoju: książki zamiast na makulaturę trafiają do zainteresowanych, którzy chcą za nie zapłacić, a w księgarni zatrudniane są osoby oddalone od rynku pracy.
4. Stowarzyszenie **Culture Zatus**. Głównym działaniem organizacji jest ułatwienie dostępności do kultury osobom wykluczonym przez niepełnosprawności. Jednym z najbardziej inspirujących przykładów był projekt polegający na przygotowaniu projekcji spektakli teatralnych w technologii wirtualnej rzeczywistości i prezentacji ich za pomocą okularów VR osobom, które samodzielnie nie są w stanie wyjść z domu.
5. **Utopiarbre**. Spotkanie zorganizowano w siedzibie urzędu miasta Trégastel. Utopiarbre zajmuje się organizowaniem profesjonalnych wspinaczek po drzewach, ściankach wspinaczkowych itp. Ich najnowszym osiągnięciem, zaprezentowanym szczegółowo na spotkaniu jest opatentowana technika organizacji przestrzeni scenicznych podczas wydarzeń kulturalnych na specjalnie skonstruowanych platformach umieszczonych w koronach drzew. Co ważne, wszelkie przedsięwzięcia realizowane w ten sposób są organizowane z poszanowaniem środowiska naturalnego i troską o zachowanie przestrzeni w niezmiennym kształcie.
6. **La Puce à l’Oreille**. Centrum animacji społecznej i kulturalnej działające w dzielnicy Croix-Saint-Lambert miasta Saint-Brieuc. Obszarami działań instytucji prowadzonej przez organizację pozarządową jako zadanie zlecone przez samorząd miasta Saint-Brieuc jest sport, działalność na rzecz młodzieży oraz działalność kulturalna, szczególnie wokół kina i sztuki audiowizualne. Organizacja opiekująca się tym miejscem ma ponad 40-letnie doświadczenie w realizacji projektów społecznych i kulturalnych, zatrudnia 15 osób na 11 etatów. Budynek, w którym mieści się centrum został oddany do użytku w 2022 roku. Oprócz sal warsztatowych i projekcyjnych, mieści się w nim również profesjonalne studio nagrań oraz kuchnię żywienia zbiorowego wykorzystywaną przy okazji organizacji dużych wydarzeń. Jednym z działań, z którego stowarzyszenie jest najbardziej dumne jest organizacja cyklicznych festiwali filmowych – każdego roku poświęconych innemu krajowi, np. w 2023 roku – Hiszpanii.

7. Stowarzyszenie **Le Cri de l'Ormeau**. Wydawca bezpłatnego miesięcznika, w którym znajdują się informacje i aktualności o wydarzeniach kulturalnych w departamencie Côtes d'Armor. Informator kulturalny, którego początki sięgają 2003 r., wydawany jest obecnie w liczbie średnio 21 tys. egzemplarzy miesięcznie i rozdysponowywany w ponad 1 tys. punktów na terenie departamentu – bibliotekach, biurach informacji turystycznej, sklepach, barach, restauracjach, obiektach turystycznych. Utrzymywany jest w 80% z wpływów z reklam i 20% z dotacji Rady Departamentu Côtes d'Armor. Do jej wydruku używany jest ekologiczny papier z certyfikatem PEFC*.

*"PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) to międzynarodowa organizacja pozarządowa o charakterze non-profit. Promuje ona zrównoważoną gospodarkę leśną poprzez niezależną certyfikację. (...) Certyfikat PEFC stworzono, jako odpowiedź na potrzebę śledzenia przepływu certyfikowanych materiałów pochodzenia leśnego „od lasu-do domu”. Celem certyfikacji łańcucha dostaw PEFC jest umożliwienie weryfikacji pochodzenia drewna na każdym etapie jego przetworzenia i przepływu. (...)”

(źródło: www.controlunion.pl).

8. **Coté lumière – Atelier mutualisé de construction de décor**. Pracownia, warsztat, przestrzeń współdzielenia, rodzaj spółdzielni kulturalnej, która udostępnia pomieszczenia i specjalistyczne, kompetentne wsparcie technikom, zespołom technicznym teatrów (grup teatralnych), które nie posiadają własnej pracowni plastycznej. Oprócz specjalistycznego sprzętu i narzędzi, użytkownicy mogą wykorzystać składowane w pracowni elementy starego wyposażenia, dekoracji, czy scenografii (np. fotele teatralne, szyldy cyrkowe, stelaże). Atelier prowadzi organizacja pozarządowa założona przez doświadczonych techników-rzemieślników scenicznych, a z jej usług mogą skorzystać, bezpłatnie, wszyscy Ci, którzy do organizacji przystąpią (osoby fizyczne i prawne). Osoby opiekujące się warsztatem, członkowie stowarzyszenia, wykonują swoją pracę społecznie.
9. Średniowieczny zamek **La Hunaudaye** w miejscowości Plédéliac. Ufundowany w 1220 r. przez Oliviera Tournemine zamek przez cztery pokolenia należał do rodziny Tournemine. Następnie, nieodwracalnie zniszczony w 1793 roku obiekt aż do początku XX wieku służył jako kamieniołom. Dopiero w latach 70-tych XX wieku powstało stowarzyszenie, które zajęło się ratowaniem pozostałymi ruinami zamku. W 2008 roku francuskie ministerstwo kultury przekazało zabytek na własność samorządowi departamentu Côtes d'Armor. Obecnie jest on zabezpieczony przed dalszą degradacją i całkowitym zniszczeniem oraz udostępniony do zwiedzania w sezonie turystycznym (maj-październik). Stowarzyszenie opiekujące się nim (zadanie zlecone przez samorząd) stara się zaoferować jak najwięcej atrakcji zwiedzającym – do dyspozycji całych rodzin są ubrania z epoki, w ofercie znaleźć można warsztaty plastyczne i edukacyjne dla dzieci oraz liczne wydarzenia kulturalne (spektakle, koncerty). Podczas wizyty na zamku grupa projektowa zapoznała się z tworzoną właśnie wystawą multimedialną poświęconą historii zamku wykorzystującą trójwymiarową makietę obiektu (wydrukowaną na drukarce 3D) i technologię mappingu. Stowarzyszenie dba, aby wszystkie działania w zamku były realizowane zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju. Utrzymuje partnerskie stosunki z sąsiadującymi z zamkiem właścicielami gospodarstw rolnych, do utrzymania czystości tarasu nie używa chemii, segreguje śmieci, posiada kompostownik, zmienia sukcesywnie oświetlenie na ledowe, funkcjonuje z poszanowaniem zwierząt i roślin, które żyją w otoczeniu zamku.. Tworząc plany działań, kierownictwo opiera się na opracowanym w 2021 roku przez jeden z think tanków dokumencie nt. dekarbonizacji kultury « DÉCARBONONS LA CULTURE ! » (<https://theshiftproject.org/article/decarboner-culture-rapport-2021/>) – np. planując wystawę

twórcy zastanawiają się, czy z punktu widzenia ochrony środowiska, zasadnym jest prezentowanie jej tylko przez rok, a następnie utylizacja, czy jednak wydłużenie jej żywotności?

www.la-hunaudaye.com

10. **La Volumerie.** Przedsiębiorstwo zajmujące się projektowaniem i aranżowaniem wystaw, pomieszczeń instytucji kultury przy wykorzystaniu zutylizowanych (upcycling) starych sprzętów, scenografii i innego wyposażenia instytucji kultury. Autorska i innowacyjna idea przedsięwzięcia polega na pozyskiwaniu starego wyposażenia, scenografii od instytucji kultury (muzea, teatry), by nie trafiły do utylizacji ale były przetworzone i ponownie wykorzystane. La Volumerie przygotowuje na zamówienie instytucji autorskie projekty nowej aranżacji, którą następnie wykonuje posiłkując się zgromadzonym w swoim magazynie materiałem. Jest to jedyne tego typu przedsiębiorstwo działające we Francji (od 7 lat), a ponieważ właściciele deklarują, że zapotrzebowanie na tego typu usługi stale wzrasta, w przeciągu dwóch ostatnich lat zwiększono w niej zatrudnienie z 2 do 9 osób i realizowane są właśnie plany inwestycyjne dostosowujące infrastrukturę (magazyn oraz pracownię) do zwiększającego się aktywności. Dzięki ich innowacyjnej działalności, powstaje nowy zawód, który będzie przedmiotem uzyskania odpowiednich kwalifikacji dla osób chcących współpracować z tego typu podmiotami, zawód polegający na umiejętności przetwarzania starego sprzętu w duchu idei upcyclingu. Twórcom La Volumerie (technik sceniczny i projektantka graficzna), jak podkreślali w rozmowach, zależy na tym, aby takich miejsc powstało we Francji więcej i chętnie dzielą się swoim doświadczeniem z osobami zainteresowanymi podjęciem się tego zadania. Dzięki temu uniknąć będzie można dalekich transportów sprzętu z instytucji kultury działających w odległych od Bretanii zakątkach Francji.

Oprac. Adrianna WALENDZIAK (Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie)

marzec 2023 r.